

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Першы бой старшыні Сухарэнкі

Міжнародны скандал для ўнутранага карыстання.

Старонка 2

Пастухі забаранілі статак

Рэйтынг нячэсных карцінаў.

Старонка 17

Уражаньні левага акна

Японскі дзёньнік Міколы Нікалаева.

Старонка 12

Рост цэнаў на сала

360-тонны БелАЗ, Купляйма нямецкае... Навіны гаспадаркі.

Старонка 5

ПАЛІТЫКА

Крытэр духу

Інтрыгу на выбарах-2006 адчуем толькі ў выпадку, калі Лукашэнку будзе процістаяць беларускі нацыянальны кандыдат. Пры іншых раскладах нас чакае нудны паўтор 2001 і 2004 гадоў. Хто ідэальны кандыдат? Аналіз Барыса Тумара. Старонка 3.

З УСЕЙ КРАІНЫ

Алесь Цыркуноў

Арэал ягонае дзейнасьці ахоплівае мясцовасьць вакол хаты, якую ён набыў у вёсцы Чэхі на Мядзельшчыне. Рэпартаж Веранікі Дзядок. Старонка 6.

КУЛЬТУРА

Усё толькі пачынаецца

Купалу чулі і да Купалы прыслухоўваліся, пакуль ён быў у апазыцыі... Купала сказаў пра свой народ непрыемную праўду, але так і не зварухнуў ягонага пачуцьця годнасьці... Гэтую зямлю прарок убачыў адно з гары Нэво, што насупроць Ерыхону... Анатоля Сідарэвіч пра поўнае выданьне Янкі Купалы. Старонка 8.

З УСІХ СТАРОН

Краіна разьюшаных пэнсіянэраў

Рэпартаж Лёліка Ушкіна з Масквы. Старонка 2.

Гіганты софту

Софтвэр перамог трактар. Беларусы ганарацца заводамі-гігантамі ордэна Леніна імя партызьезду. А самымі вядомымі ў сьвеце беларускімі прадпрыемствамі выявіліся кампаніі, якія займаюцца распрацоўкай кампютарнага праграмаваньня — софту. «EPAM Systems» і «International Business Alliance» трапілі ў сотню найбуйнейшых ІТ-кампаній сьвету. Старонка 5.

Пабачымся ў Вялейцы

На спатканьне з чытачамі ў Вялейку прыедуць сьпявак Зьміцер Бартосік, рэдактары «Асче» і «НН» Валер Булгакаў, Андрэй Дынько, журналістка Вераніка Дзядок, паэт Андрэй Хадановіч. Пабачымся ў пятніцу 4 лютага а 17-й у выстаўнай залі імя Сілівановіча (плошча Свабоды 2).

Дык падпісайся!

Падпісны індэкс «Нашай Нівы» 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку». Цана на месяц — 3820 рублёў на поштах або 3530 рублёў на шапікі «Белсаюздруку». «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Чытай сваё!

АДАМ ГЛЁБУС

* * *

Зімовы вечар. Вільня засынае. Субота дагарае залатая На вежах. Я яшчэ змагу, Адкінуўшы маркоту і тугу, Дамовіцца з надзейнымі сябрамі, Каб зранку памаліцца ў Вострай Бrame Ды папрасіць у Бога дараваць Грахі ўсім тым, хто пойдзе ваяваць За Беларусь, хто меч сьвяты падыме І хто здабудзе волю на Радзіме.

Вершы Адама Глёбуса. Старонка 18.

Ня сьмешна, затое пра прэзыдэнта

Баранавіцкі КВК. Старонка 14.

Нацыянальны спорт гандбол

Каманда Спартака Мірановіча адраджае традыцыі. Старонка 21.

Пастаўскія мільянэры

10 гадоў таму

пэнсіянэр Мікалай Собаль зь вёскі Касцяні стаў акцыянэрам. Старонка 7.

Вуліца перамагае тэлебачаньне

Віталь Тарас пра інаўгурацыі Джорджа Буша і Віктара Юшчанкі. Старонка 10.

Леанід Маракоў

Навэла «Санька». Старонка 20.

Чатыры крыжы Алеся Цыркунова

Свае карціны Алесь Цыркуноў піша ўзімку, улётку — збірае сюжэты для новых работ. Цяпер арэал ягонае дзейнасьці ахоплівае мясцовасьць вакол лецішча, якое ён набыў у вёсцы Чэхі на Мядзельшчыне, там і зрабіў сабе майстэрню. Рэпартаж Веранікі Дзядок.

Крыж у Чэхях

Дачуўшыся ад краянаўцаў ці ад некага з жыхароў, што недзе ёсьць магілы ці помнікі нашым героям, ён неадкладна бярэцца за справу: распытвае, робіць эскіз, знаходзіць зацікаўленых і стварае помнік.

Крыж у Чэхях зьявіўся да двухтысячагодзьдзя хрысьціянства. Шырака сьвяткавалася — і ў сьвеще, і ў Беларусі, а ў вёсцы нават крыжа няма. Спачатку вырашыў паставіць хоць які-небудзь, але затым выйшаў сапраўдны шасьцімэтровы, для ўсталяваньня якога зьбіраліся мужыкі з суседніх вёсак, а экскаватар рабіў насып — месца балоцістае. Крыж відаць, калі едзеш па трасе Вільня—Полацак. Пасьля гэтага, кажа Алесь, мясцовыя жыхары сталі глядзець на яго менш дзіка. Думалі, што ён прыбядняецца, бо, напэўна, атрымлівае грошы за свой энтузіязм, і часам, дапамагаючы ў якой працы, казалі: «Хоць бы пляшку паставіў за работу». А Алесь спачатку спрабаваў прыцягнуць да працы аднавяскоўцаў, але потым разумеў: чаго агітаваць? Бяры сам ды рабі. Як зробіш сам, дык нешта і будзе.

Помнік паўстанцу

У 2002 годзе паміж вёскамі Каябічы і Каралінова (Пастаўскі раён) зьявіўся надмагільны помнік Фларыяну Даноўскаму — аднаму з заснавальнікаў «Братняга саюзу літоўскае моладзі» (1849 г.). Падпольная арганізацыя рыхтавалася да ўзброенага паўстаньня. За тры дні да пачатку нехта здраціў — і арганізатары былі пакараныя. Даноўскі вярнуўся ў тая мясьціны празь

дзясятка гадоў, прайшоўшы сьбірскія капальні, ды знайшоў прытулак у маёнтку мастака Альфрэда Ромэра, дзе працаваў аканомам і фэльчарам.

Пра магілу паўстанца Алесь пачуў выпадкова ад аднаго дасьледчыка. На той час на магіле знаходзіўся камень, пастаўлены яшчэ за польскім часам. Улады пастаянна адбрыкваліся: дорага, фізычна немагчыма, ды гэта ж ня ваш родзіч. Але дапамог прадпрымальнік зь Вялейкі Віктар Гіль — усталёўваць гранітны камень трэба было на вышыні, дзе чаго быў збудаваны сапраўдны памост. Каваль з Паставаў зрабіў аздабленьне для помніка, дапамаглі і мясцовыя жыхары. Так і павялося далей з усімі Алесевымі праектамі: дапамагалі ў іх рэалізацыі хто чым мог.

Маёнтак Ромэраў

На тых жа могілках, дзе пахаваны Даноўскі, знаходзіцца магіла Ванды Ромэр, жонкі Альфрэда Ромэра, якой Алесь Цыркуноў таксама паставіў крыж. Ён быў асьвячоным яшчэ ў 1992 г.

Драўляны маёнтак Ромэраў у Каралінове знаходзіцца ў занябаным стане. Цяпер Алесь Цыркуноў збірае подпісы пад зваротам у Міністэрства культуры за аднаўленьне маёнтку. Намаганьнямі мастака і грамадзкага аб'яднаньня «Гісторыка» маёнтку быў нададзены статус помніка. Да нядаўняга часу там знаходзілася школа, якая цяпер зачынена. Улетку сябры «Гісторыкі» з ініцыятывы Алеся Цыркунова адрамантавалі там дах. Але ўзімку, паводле слоў мясцовых людзей, маёнтак больш падобны на лядовы палац. Мясцовыя ўлады ня хочуць браць будынак

на свой баянс. Гэты маёнтак дзівам захаваўся падчас вайны: вёску спалілі немцы, але маёнтку не кранулі. Ванда Ромэр перажыла вайну, але ніякіх нашчадкаў ні ў Ромэраў, ні ў Даноўскага не засталася.

У Страчы

Чацьвёртым помнікам Алеся Цыркунова стала надмагільле ў вёсцы Страча (Астравецкі раён). Будуючы яго, мастак думаў, што робіць надмагільле Ромэра, — нежак адна бабулька казала, што яго тут пахавалі. Але нядаўна адзін з Алесевых сяброў знайшоў у віленскіх архівах звесткі пра тое, што ў Страчы былі пахаваныя паўстанцы Касцюшкі. А Ромэр, як стала вядома пазней, спачывае ў родавай крыпце ў Троках. Але ж надмагільле ў Страчы засталася. Над капліцай — надпіс: «Капліца пашаны змагарам, які адалі жыцьцё за вольную Айчыну». У гэтым выпадку з помнікам дапамог мясцовы «маршалак»: знайшлі бляху, дошкі і піламатэрыялы. Адна мясцовая бабулька прынесла жалезнае расьпяцьце, якое Алесь замацаваў пасярод крыжа: яна яго некалі набыла і падумала, што, можа, тут, на помніку, спатрэбіцца.

Не хачу быць рабом чатырох сыцен

Цяпер Алесь Цыркуноў працуе пра яшчэ адну паўстанцкую магілу — у Мядзельскім раёне. Магчыма, там і закрасе новы помнік. «Я ахвярую час і сродкі на гэта, бо больш няма каму, але цяпер раблю гэта толькі ў тым краі, дзе набыў сабе дачу», — кажа Алесь. У Страчу ён езьдзіў

АЛЕСЬ ЦЫРКУНОЎ

на ровары, за 35 кілямэтраў. Алесь укладае ўсе сродкі ў свае помнікі і лічыць, што мастаку цяпер нельга жыць у раскошы, бачачы нэндзу навокал. Апошнім часам яму нават давялося адмовіцца ад менскай майстэрні, бо за яе даводзілася шмат плаціць, а Алесь не хацеў рабіцца «рабом чатырох сыцен».

Часам ён нават гатовы раздаць і раздарыць карціны. На адкрыцьці адной выставы ў раёне ён нават сказаў: падару любую карціну чалавеку, які напіша ў кнізе водгукаў, чаму ён хоча менавіта гэтую карціну і дзе ён яе будзе

захоўваць — так, каб зь ёй пазнаёміліся яшчэ нейкія людзі. Іншыя карціны знаходзяць новых гаспадароў бязь ведама аўтара. Мастак без майстэрні ня мае дзе іх захоўваць. «Мае карціны — горш як падчаркі: якая ў хляве, якая ў гаражы, якая ў ліцэі. А некаторых потым не далічышыся, але я не крывадуш. Спачатку хвалюваўся, а потым вырашыў: укралі — ну то не згніе. Нехта знойдзе прытулак».

А крыжоў насамрэч больш: толькі на магіле Даноўскага іх тры, два каталіцкія і адзін сонечны.

ВІТАЎ ПАДЛЮБСКІ

50 партрэтаў ад Вітаўта да Чарняўскага

У Вялейцы працягваецца персанальная выстава сябра творчай суполкі «Пагоня» мастака Алеся Цыркунова — «Асоба і час». Кожная гістарычная эпоха нараджае сваіх герояў. Алесь Цыркуноў сваімі творамі спрабуе давесці, што гадзінінік Беларускае Дзяржаўнасьці ніколі не спыняў і ня спыніць хады, трэба толькі навучыцца крытычна мысьліць, рабіць высновы і не забываць сваіх герояў. Гледчам прапануецца больш за 50 партрэтаў як дзеячаў мінулага — Вітаўта, Францішка Скарыны, Міхала Клеафаса Агінскага, Міхала Валовіча, так і выбітных асоб мінулага стагодзьдзя — Станіслава Булак-Балаховіча, Вінцэнта Гадлеўскага, Уладзімера Дубоўкі, Міколы Ермаловіча, Аўгена Калубовіча, Максіма Танка, Уладзіслава Чарняўскага ды іншых. Праз гэтыя імёны мастак перакінуў своеасаблівы мост памяці ад нацыянальных геніяў далёкай мінуўшчыны да жывых сучаснікаў.

Палотны Цыркунова канца 1980-х лёгка пазнавальныя праз дамінанту сьветла-бэжавых і жоўтых тонаў, у карцінах, створаных за апошнія дзесяць гадоў — па фіялетавых, халоднасініх колерах.

Выстава адбылася дзякуючы мясцовым рупліўцам беларушчыны Мікалаю і Інэсе Сьцебуракам, а транспартам дапамог вялейскі завод «Буддэталія».

Алесь Юркоў, Вялейка

Пастаўскія мільянэры

10 гадоў таму пэнсіянэр Мікалай Собаль зь вёскі Касьяні на Пастаўшчыне стаў акцыянэрам, набыўшы на 10 млн руб. акцыі ААТ «Пастаўскі малочны завод» — трэба было прыстроіць чэкі «Маёмасьць».

Біты жыццём дзядуля ня надта верыў абяцанкам, але раптам хоць нейкім чынам кампэнсуоцца грошы, што ў адзін «цудоўны» дзень ператварыліся ў нішто. Дывідэндаў чакаў доўга. Урэшце дастаўся дзядуля да гэтага ААТ: дзе працэнты ад укладу? А на заводзе патлумачылі, што за мінулыя гады не было ў прадпрыемства прыбытку. Між тым, Пастаўскі малочны завод — адно з найбольш паспяхоўных прадпрыемстваў райцэнтру. У «раёнцы» рэгулярна друкуюцца артыкулы, якія расказваюць, што прадукцыя карыстаецца нязьменным попытам далёка за межамі раёну, прызнаецца найлепшай на конкурсах харчовай прадукцыі.

Дзядулю чарговы раз падманулі з акцыямі, як не атрымаў ні лядоўні, ні тэлевізара за зьніклы ў ашчадбанку ўклад, што абяцалася на першых прэзыдэнцкіх выбарах.

1,5 млн за прысядзібны ўчастак

Валянціна Сарока зь вёскі Чарты (Пастаўшчына) вырашыла выкупіць 35 сотак прысядзібнай гаспадаркі — каб нашчадкам дасталася і хата, і гэтая зямля. Але чыноўнікі падлічылі, што яна мусіць заплаціць дзяржаве за зямлю і афармленьне дакумэнтаў амаль паўтара мільёна рублёў. Практычна гадавая пэнсія.

Пасьля вайны пры стварэньні калгасаў у бацькоў сп. Валянціны ды сьвёкра зямля і ўласнасьць была забрана адным росчыркам пярэ — безь ніякіх выплат ці кампэнсацыі. Жанчына можа паказаць гэтыя ўчасткі, але на іх не прэтэндуе. Але каб плаціць за соткі пры хаце, якія дзесяцігодзьдзямі апрацоўвала сям'я! Нонсэнс.

PHOTO BY MEDIA.NET

Пра падаткі

У Літве ў 1990-х улады пачалі ня проста зь ліквідацыі калгасаў. Там спачатку вяскоўцам выплацілі даўгі савецкай улады.

Жыве ў Паставах сям'я Чарняўскіх. Бацька ў свой час быў рэпрэсаваны ў Літве, у яго адабралі зямлю і ўсю маёмасьць. Пасьля вызваленьня пасяліўся ў Беларусь, дзе і памёр. Нашчадкаў знайшлі і выплацілі кампэнсацыю.

У нас жа людзям даводзіцца за зямлю ўвесь час плаціць дзяржаве. Пасьля вайны, перад стварэньнем калгасаў, вяскоўцы былі абкладзены такімі высокімі падаткамі на зямлю, што некаторыя вымушаны былі проста

кідаць яе. За панскай Польшчай падаткі былі рэальнымі. За год селянін выдаткоўваў на падаткі кошт адной каровы. А далей жыў, як хацеў. З прыходам жа савецкай улады трапіў пад пільны нагляд і фіскальных, і карных органаў. У каго больш за 20 гектараў — на высяленьне ў Сібір. У некалгаснікаў прысядзібныя соткі абразалі па самы ганак. Вымушталі плаціць за кожную яблыню. І вось цяпер нібыта паслабленьне — бярыце зямлю, вяскоўцы, бо яна ў калгасах ужо зарастае бадзільлём. Але зноў жа плаціце. Ці ў апошні раз?

Сьцены паміж людзьмі

Замалёўка з савецкіх часоў.

Кабінэт начальніка невялікай арганізацыі аддзяляе ад бухгалтэрыі перагародка. І калі ў боса надараюцца госьці, якім мала прынесенага, той грукае кулаком у сьцяну: «Выпіць і закусіць!» Работніца прыносіць і першае і другое. Ніякіх грошай начальнік не дае, ды ў яго й не пыгаюцца. Ведаюць, што такое дробнае паднашэньне акупіцца лагодай у службовых справах. У работніц бухгалтэрыі нават устаноўлена чарга, каму адгукацца на грукат у сьцяну. Яны і запас трымаюць у сябе, каб ня бегаць штараз у краму.

Сёньня тая ж самая сытуацыя. У Паставах існуе прыватнае дрэвапрацоўчае прадпрыемства. Досыць немалое, дае працу

многім. Але ўбачыў кіраўнік у кафэ двух сваіх работнікаў — звальненьне. Хаця ў тых быў выхадны дзень, і паводзілі яны сябе прыстойна. Дый прасіліся зьлітавацца вельмі — сем'і. Таксама сьцяна.

Заўсёды існавала пэўная сьцяна паміж гаспадаром і наймітамі, начальнікам і падначаленымі, уладай і народам. Старэйшыя памятаюць прыклад з жыцця правадыра пралетарскай рэвалюцыі Ўладзімера Леніна. Ён, малады рэвалюцыянэр, ці ня першы раз арыштаваны, пад наглядом паліцэйскага вядзецца ў турму. І паліцэйскі ўшчувае: маўляў, куды вы, малады чалавек, грукаеце — сьцяна. А Ленін, які тады быў яшчэ Ўльянавым, адказвае, што сьцяна, вядома, сьцяна, але ж гнілая. Піхні — і разваліцца.

І сапраўды развалілася, хутка і безь вялікай крыві. Кроў пачалася потым — і амаль адразу ўзьніклі новыя сьцены. Але і тыя рухнулі. Хто ж ня памятае слаўтай бэрлінскай сьцяны? Потым усё рухнула — і бэрлінская, і астатнія.

Але цяпер будуюцца новыя сьцены.

Дык ці ёсьць якое выйсьце? Пошук яго — справа палітыкаў, вучоных, урэшце. Але бязь цвёрдай нацыянальнай і дзяржаўнай ідэі, напэўна, не абысьціся. Мы яшчэ ня сталі адным згуртаваным народам, у якога цвёрды намер на сваё жыццё, безь ніякіх паправак на сусьветныя інтэграцыйныя працэсы, што ідуць і будуць ісьці па сваіх напрамках. Будзе такая ідэя і згуртаванасьць дзеля яе ажыццяўленьня — сьцены разбурацца самі ці хаця б патанчэюць.

Міхал Гіль, Паставы

СЬЦІСЛА

Полацкія традыцыі

Полацкі дзяржаўны ўнівэрсытэт дэ-юрэ і дэ-факта робіцца самым старажытным унівэрсытэтам на тэрыторыі Беларусі. Студэнты ПДУ зь верасьня будуць займацца ў будынках былога езуіцкага калегіюму. Яшчэ два гады таму ўнівэрсытэту ўрачыста перадалі частку корпусу калегіюму, якія сёлета зойме гісторыка-філялягічны факультэт. Раней старажытнага будынку належалі вайсковому шпіталю. Сур'ёзнага рамонт у гістарычных камяніцах

не было даўно — не была нават падлучана сыстэма ацяпленьня. На сёньняшні дзень у корпус «Д» (XIX—XX ст.) ужо паступіла цяпло, кладзецца падлога, працуюць тынкоўшчыкі. Корпус «Г» (XVIII ст.) таксама памаладзеў — драўляныя перагародкі заменены на цагляныя, драўляныя перакрыцьці — на жалезабэтонныя. Два гэтыя корпусы будаўнікі павінны здаць у траўні. А ў верасьні студэнты гісторыка-філялягічнага факультэту ПДУ новы навучальны год пачнуць у аўдыторыях, дзе чыталі лекцыі

эўрапейскія інтэлектуалы XIX ст. Езуіцкія камяніцы можна будзе наведваць і як музэй-універсытэт. ПДУ, створаны ў 1993 годзе на базе Наваполацкага політэхнічнага інстытуту, рыхтуе інжынэраў, філёлягаў, гісторыкаў, юрыстаў, правазнаўцаў, архітэктараў.

Атрутныя тарты

12 чалавек трапілі ў інфэкцыйнае аддзяленьне наваполацкай бальніцы пасля сьвяточнае вечарыны для вэтэранаў у Доме культуры заводу «Нафтан». А ўсяго да

мэдыкаў зьвярнуліся 16 чалавек. Мяркуюць, што прычынай атручэньня сталі два 35-кіляграмовыя тарты, вырабленыя супрацоўнікамі кулінарыі ААТ «Нафтан».

Васіль Кроква, Полацак

Насельніцтва меншае

Колькасьць насельніцтва Беларусі за 2004 г. зьменшылася на 50 тыс. чалавек і склала на 1 студзеня крыху менш за 9 млн 800 тыс., паведамляе Міністэрства статыстыкі і аналізу. Колькасьць

памерлых большая, чым народжаных. Таксама зь Беларусі эмігравала на 3 тыс. чалавек больш, чым прыехала. Найбольшыя страты насельніцтва церпіць Віцебская вобласць, найменшыя — Менск і Берасьцейшчына.

МБ

Падзямельны ход

Гомельскія пажарнікі-ратавальнікі дапамаглі археолягам дасьледаваць падзямельны ход, знойдзены ля старога будынку ў цэнтры Гомелю. Ход сканчаецца двума пакоямі-камэрамі, выкапанымі ў першай палове XX ст.

СБ

Усё толькі пачынаецца

Над старонкамі Поўнага збору твораў Янкі Купалы

АНАТОЛЬ СІДАРЭВІЧ

Непачуты прарок

Паэта беларускае наканаванасці, безвыходнасці, трагічнасці — так бы я азначыў галоўнае ў Купалавай творчасці. Паэта, які ня можа дакрычацца, дагукнацца да свайго народу. Паэта, які сказаў пра свой народ непрыемную праўду, але так і не звярнуў ягонага пачуцця годнасці. І калі ўжо выходзіць за межы ўласна паэтычных тэкстаў — Лявон Зяблік хацеў бы шукаць праўды «не тапаром, а розумам», а сына свайго Сымона абяцаў забіць «гэтым тапаром» за тое, што той хоча адваяваць сабе права на зямлю і волю. Ня маючы сьмеласці асягнуць праўды сякераю, не дапяўшы яе розумам, Лявон засільваецца. Беларускае наканаванне: або павесіцца, або...

Мікіта Зносок — вось сымбаль беларуса, які патрапіць патрымаць чужы сцяг «над беларускай беднай хатай», памяняць мову, падтрымаць «сьпеў чужацкі» і згаварыцца з чарговым гаспадаром становішча, каб штосьці мець і сабе. І дарма, што той — з «Тутэйшых» — Мікіта гіне. На кожным вітку гісторыі яны — Лявон Зяблік і Мікіта Зносок — узаўяляюцца, прадукуюцца асяродзедзем — бытам і этнапсыхалогіяй.

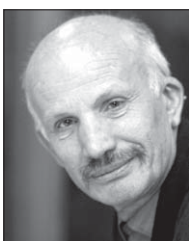
Зноскі шматаблічныя, розны ў іх сацыяльны статус, але ўсім ім уласцівы культ асэсарства: адны пакараюцца і пакланяюцца асэсарам, другія пнуцца ў асэсары.

Тут нехта пацягне мяне за крысо: а Незнаёмы (у драматычнай паэме «На папасе») і ў «Раскіданым гняздо»), а Сымон? Ці не Сымон пайшоў на Вялікі сход, па Бацькаўшчыну? На кожным вітку гісторыі беларускае асяродзедзе родзіць і Сымонаў, але таго — з драмы ў пяцёх актах — Сымона ці не «беларускія сыны» Лявон і Мікіта павялі «па беларускім бітым шляху» ў Сібір і на Салаўкі?

Купала паказвае футурафобію беларуса, яго пасіўнасць. «Стаім мы перад будучыняй нашай і ўсё варожым, сочым ейны ход...» Ня робім будучыню, не змагаемся за яе. Калі які Сымон і памкнецца па сякеру, Лявон — абы ціха было — гатовы яго забіць або ўдаць асэсару Зноску, а асэсар — «каму трэба». Купала траціць надзею, што беларусаў аб'ясыніць «розум ясны», што яны перастануць «біцца з кута ў кут».

Няўжо кліч вечны будзе ў нас
напрасны —
Кліч бураломны: вызваленне
з пуг?!
.....

АНАТОЛЬ СІДАРЭВІЧ — гісторык, публіцыст. Цяпер працуе над укладаннем збору твораў Антона Луцкевіча. Сталы аўтар «НН» і «Arche».

Пятро Васючэнка характарызуе Купалу як непачутага Прарока. Ды прарок ня мусіць бедаваць і ня мусіць спадзявацца на тое, што яго пачуе і зразумее ўвесь народ. Народ хутчэй схільны выдаць свайго прарока ўладам, як тое было з Майсеем. Выведзены з эгіпецкага рабства і няпэўны сваёй будучыні, Ізраіль наракаў на Майсея і з настальгіяй згадаў то эгіпецкія катлы зь мясам, то хлеб, то ваду; зняверыўшыся ў невідочным сваім Збаўцу, ён змусіў Аарона выліць залатое цяля, пакланяўся яму і казаў: «Вось бог твой, Ізраіль!» Ні сыны Ізраілевы, якіх вывеў Майсей, ні сам прарок не дайшлі да абяцанай зямлі. Гэтую зямлю прарок убачыў адно з гары Нэво, што насупроць Ерыхону...

Паэта расчараваны ў сваім народзе, не знаходзіць водгуку ў ім. Перабольшаныя спадзяванні — вось адна з прычын ягонае трагедыі, трагічнага сьветаадчування.

Сказаўшы праўду пра свой народ, Купала — як сын гэтага народу і яго Паэта — успадкаваў яго цноты і заганы. Прарок, будзіцель, ён сам ня быў цвёрды. Адбылося дакладна тое, што намаляваў ягоны геній у 1919 годзе:

У беларускім вольным краі,
Зь ярэмнай збрыўшы стараны,
Царыць чужынец, а ў паслугах
Хто?

— Беларускія сыны!

Не, не з асуджэннем я пішу пра гэта. Гісторык, калі ён гісторык, апісваючы мінуўшчыну, «наракаць, клясьці ня будзе», бо мінуўшчыну не паправіш.

Прарокаў разумеюць адзінкі, абраныя. Купалу чулі і да Купалы прыслухоўваліся, пакуль ён быў у апазыцыі.

Прарок парам ня служыць... Купала надламаўся. І мы ведаем год ягонага злому: 1926. Апошнія радкі нацыянальнага прарока мы чытаем у вершы «Каб...». А верш «Ёсць жа яшчэ...» (яго апошняга страфа) сьведчыць пра гэты надлом.

...Эх, людзі,
Сябры мае тут і там,
Мае непадкупныя судзьдзі,
Чаго ж яшчэ хочацца вам?

У 1930-м Купала мог або прыняць вянец мучаніка, або... Здарылася другое. Пачаўся пэрыяд, пазначаны цяжкім ды змрочным пятым томам (азначэнні Янкі Брыля) Поўнага збору твораў. Улада атрымала сваё, Беларусь — страціла прарока. Нагадоўваючы пакаленьні школьнікаў творамі, якія Паэта напісаў для ўлады, і натуралістычнымі вершамі з «Жалейкі», бальшавікі хавалі ад іх прарока. І толькі да самых дапытлівых збольшага даходзіла, чаму Купала — вялікі Паэта.

Чаму?

Лягчэй дасядаваць сацыяльныя, палітычныя чыннікі надлому і злому Купалы, аднак купалазнаў-

ства не дасядавала больш глыбокіх каранёў — псыхалогічных. У свой час Антон Луцкевіч прачытаў лекцыю і напісаў артыкул аб «крытычных момэнтах» у Купалавым жыцці паводле ягоных жа твораў. У 1929-м ён прапанаваў разглядаць апазыцыю «Ян Луцэвіч — Янка Купала», а ў 1932-м напісаў адмысловы артыкул пад такой назвай. На жаль, ва ўмовах бальшавіцкага рэжыму гэтая тэма была забаронена, бо трэба было б пісаць, як зь вясковага хлопца Яна Луцэвіча нараджаецца прарок Янка Купала і як у рэшце рэшт Ян Луцэвіч калі не забівае, дык прыводзіць да падзення (тэрмін П.Васючэнка) Янку Купалу. Трэба было б пісаць аб разьбежнасці паміж Луцэвічам

і Купалам.

Малады, але ўжо і сталы, Янка Купала ў 1919 годзе піша, што жыццёвы шлях кінуў яму «толькі жал». У яго прарываюцца і такія словы: «Каб не радзіўся лепш на сьвет!»

Гэта не паэтычнае высцёбванне, як у постмадэрністаў. У Купалы, калі хочаце, — пачаткі беларускага экзистэнцыялізму. Ён як мінімум тры разы быў у памежнай сытуацыі, як мінімум двойчы — на мяжы самагубства.

Пра ягоную хваробу канца 1919 — пачатку 1920 году, калі ім апекаваўся кс.Фабіян Абрантовіч, пісалі газеты.

Пра ягоны першы «крытычны момэнт», нашаніўскага пэрыяду,

калі ён, апынуўшыся на віленскім бруку, спатыкнуўся на ім, Луцкевіч піша, не ўдаючыся ў дэталі. Дый Вацлаў Ластоўскі нешматслоўны: згадае толькі «шклянога бога». А Мікола Шыла ў мэмуарах ды ўладзімер Самойла ў лісьце да Браніслава Эпімаха-Шыпілы пра гэта маўчаць (Самойлу толькі «страшна за яго»). Сам жа Купала, застаўшыся ў Вільні бяз працы і разумеючы, якая ганьба яго чакае, калі ён вернецца ў вёску, пісаў Эпімаху-Шыпілу: «... са мной кепска будзе». Што такое «кепска», ён растлумачыў у драматычнай паэме «На папасе».

Альбарутэніка ў бібліятэцы

Першым зь беларусаў у Японіі быў Іосіф Гашкевіч, потым — Пётар Краўчанка і Адам Мальдзіс, а потым — я. Пачэснае чацьвёртае месца. Запісы падчас і пасля падарожжа ў Японію прэзэнтуюць пецяярбургскі беларус, доктар філялягічных навук Мікола Нікалаеў.

Першым зь беларусаў у Японіі быў Іосіф Гашкевіч, потым — Пётар Краўчанка і Адам Мальдзіс, а потым — я. Пачэснае чацьвёртае месца. Іосіф Гашкевіч пасля вяртаньня напісаў слоўнік і граматыку японскай мовы, Пётар Краўчанка па вяртаньні расказаў мне, што ён ня злоўжываў пячаткай беларускага пасольства ў Токіё, бо ёй распараджаецца сакратар пасольства. Адам Мальдзіс напісаў дзёньнік падарожжа зь цікавымі разважаньнямі пра японскіх прафэсараў і пра сад камянёў, які пабудавалі манахі-будысты сэкты дзэн. Я ад пачатку падарожжа падкупіўся пісаць хайку.

Канон патрабуе, каб у першым радку было пяць складоў, у другім — сем, у трэцім — ізноў пяць. Мая японская настаўніца Тамока паблажліва казала, што, калі выходзіць у сярэднім радку ня сем, а восем складоў, гэта дапушчальна.

Ляцім у Токіё

Праз пагрозу тэрактаў усіх 300 пасажыраў грунтоўна трасуць спэцслужбы маскоўскага аэрапорту. Рэйс затрымліваецца. Сярод пасажыраў эўрапейцаў і азіятаў пароўну. Здалёк відаць купка экскурсантаў, купка спартоўцаў, бізнэсменаў з кейсамі, кіношнікаў з рыштункам. Стаяць тры маладыя агрэсёўна прыгожыя дзяўчыны, па чарзе бегваюць пакурьшчы. Адна зь іх асабліва высокая і ладная, на шыі вісіць вялізны, як у сьвятара, крыж з каляровых шкельцаў. Вочы ў дзеўкі шырока расплошчаны — напэўна, едзе першы раз. Але за шырока расплошчанымі вачыма прыхаваны лянна-ўважлівы ацённаючы позірк, што пільнуе самотных японцаў. Падыходзіць да аднаго маленькага і тоўстага, добра апранутага, які стаіць за мной, — пачынае загаворваць. Што бачыў у Маскве, што спадабалася... Зьбіваюцца на палітэку — гавораць пра злога Лукашэнку. Я міжволі падслухваю. Японец з кепскай расейскай мовай. Пытаецца, адкуль яна так добра разбіраецца ў палітэку. Аказваецца, родам з Полацку. Значыць, я не чацьвёрты...

Жыцьцё ў Кудайры

Жыву ў старой кватэры прафэсара Такуакі Баная ў Кукубундзі. Тут захоўваецца большая частка ягонаў бібліятэкі. Сам прафэсар і яго жонка Тамока ўжо купілі новую кватэру, у Кудайры (зьялены раён вялікага Токіё). Гэта вельмі блізка ад месца працы — унівэрсытэту Хігасубашы.

Троці ў Японіі паводле рэйтынгу унівэрсытэт славіцца эканамістамі — менавіта выпускнікі Хігасубашы

.....
МІКОЛА НІКАЛАЕЎ — супрацоўнік Расейскай нацыянальнай бібліятэкі, сябра вучонай Рады РНБ. Жыве ў Санкт-Пецярбургу.

шы распрацавалі ідэі ўздыму разбуранай вайной краіны. Адзін зь іх цяпер — прэзыдэнт кампаніі «Гаэта», другі — міністар эканомікі.

У бібліятэцы ўнівэрсытэту паказваюць старыя партрэты: наш вядомы паэт і эканаміст... знакаміты эканаміст і філэзаф... славыты літаратар і эканаміст... — шмат пра каго з выпускнікоў так гавораць. Пецярбургскаму госьцю паказваюць адзін з двух тамоў расейска-францускага слоўніка, які належаў капітану Васілю Галаўніну. Капітан на тры гады быў затрыманы ў японскім палоне — з 1811 да 1813. Ад няма чаго рабіць ён дапісаў на канцы адсутныя ў слоўніку словы.

Такуакі Банай нарадзіўся 19 студзеня 1949 году ў Токіё, яго жонка Тамока — 15 студзеня 1948. Абое былі адзінымі дзецьмі ў сям'ях і памятаюць паваяныя нястачы і голад. Такуакі ўспамінае, як пакрыўдзіў бацьку, калі ўзяў у сябра трохі ежы, якую раздавалі галодным такіскім школьнікам амэрыканскія салдаты.

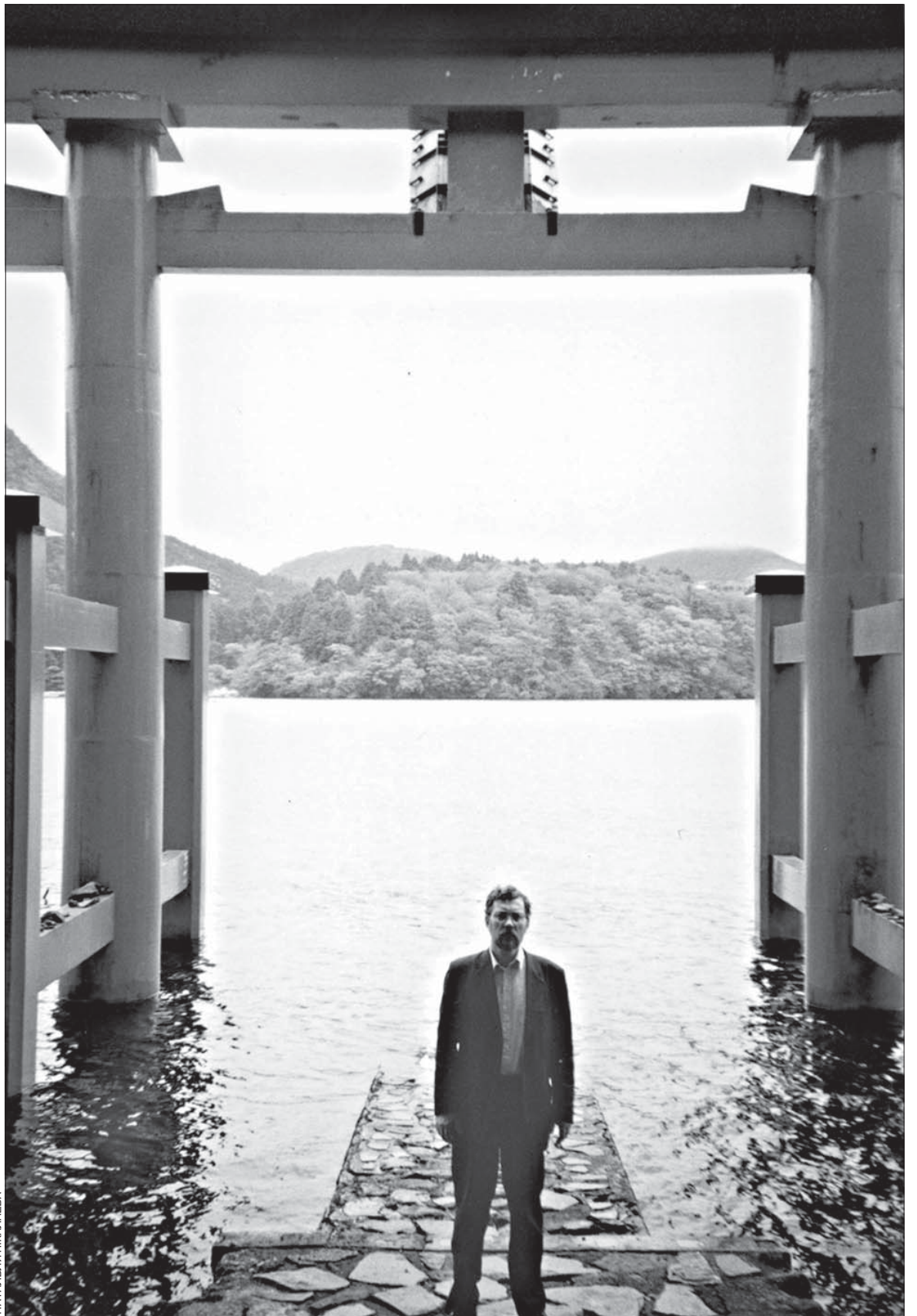
Тамока закончыла ўнівэрсытэт Сьвятой Сафіі ў Токіё, пераклала на японскую мову кнігу Дзьмітрыя Ліхачова «Паэзія садоў» і некалькі літаратурных твораў. Такуакі абараніў доктарскую на тэму «Перагляд гістарыяграфіі расейскай фалькларыстыкі» і выдаў паяпонску кнігу пра мастацтва лубку ў Расеі. Ён кнігалюб і бібліяфіл, цікавіцца паходжаньнем славян, назвы «Белая Русь», гісторыяй этнаграфіі дарэвалюцыйнай Расеі, у тым ліку постацьцю Сержпутоўскага. Я спадзяюся зацікавіць яго ідэяй падружыць японскіх і беларускіх мастакоў кнігі і каліграфію. Тут мы можам сябраваць на роўных.

Увечары сустрэча ў хаце прафэсара Баная. Тамока падае традыцыйныя японскія закускі і салодкае. Ролю алькагольных напіткаў выконвае піва «Сапара». У Такуакі Баная праз два дні павінен вызначыцца службовы лёс — яго выбіраць ці ня выбіраць прарэктарам па навучальнай рабоце.

Я ўспамінаю гісторыю прарэктара па навучальнай рабоце Акадэміі сувязі імя Будзэннага, нашага шпэрскага беларуса генэрала Кананюка, — як падчас навучальнага працэсу зьнік адзін са слухачоў — сын маршала Савецкага Саюзу Радзівона Маліноўскага...

Тамока ня горш за мужа валодае мовай — яна перакладае мае (Кананюковы) байкі сыну-архітэктару і дачцо-студэнтцы. На дварэ пачынаецца навальніца. Мяне завозіць на кватэру ў Кукубундзі, і Банай паказвае сваю бібліятэку — два пакойчыкі з мэталічнымі бібліятэчнымі стэлажамі. Прапануе не саромецца і ў вольны час карыстацца кнігамі. «Знойдзеце тут і маю альбарутэніку», — гаворыць прафэсар.

Пакуль сьвежыя ўражаньні, складаю хайку:

АЗЭРНАЯ БРАМА. Ад яе пачынаецца дарога да манастыра Дзіндзя ў Хаконэ.

Дождж у Кудайры.
Маці пераклала сыну
Расказы госьця.

Сустрэча з «Прэсідэнтам»

На візытоўцы вялікімі літарамі напісана: «Тацуо Хорый, Прэсідэнт». Ніжэй адрас: Токіё, Чуоку, Гіндза. Мору-білдынг, 4 паверх, юрыдычная кантора «Харыйяй». Гіндза («срэбны раён») — самае цэнтральнае, дарагое і багатае месца ў Токіё. Маленькія літары на версе візытоўкі: «Общество японско-белорусской дружбы». Тацуо Харыйяй — чалавек ужо стары і вельмі прадстаўнічы. Больш чым 40 разоў быў у СССР, пару гадоў таму наведаў Беларусь. Здымае з паліцы альбом «Аляксандар Рыгоравіч Лукашэнка». Там на адным з першых разваротаў яго, Тацуо Харыйяй, партрэт і нейкае пажаньне.

«Гэта надрукавана без маёй згоды», — гаворыць Тацуо і пачынае са сьмешкамі расказаваць, які быў клопат, калі Аляксандар Лукашэнка прыехаў у Японію паглядзець на хакей [маецца на ўвазе Зімова Алімпіяда-98 у Нагана], не атрымаўшы згоды японскага ўраду.

Распытвае мяне пра маіх дзяцей, расказвае пра трох сваіх дачок... Я спрабую больш пагаварыць пра Беларусь, але стары такіскі адвакат застаецца ў сваіх расказах у тых часах, калі ён дапамагаў маскоўскай патрыярхіі ня страціць правоў на праваслаўны храм у Токіё (храм апынуўся ў зоне амэрыканскай акупацыі). Потым вядзе на абед у рэстаран. У рэстаране на Гіндзе дорага, смачна і ёсьць усё, што жадаеш. Раптам разумею, што пажадаць можна і прыгожую палачанку... Хайку гэтага вечара:

Гэтай восеньню
Згубілася ў Токіё
Дзеўка з Полацку.

Уражаньні левага акна

Я гляджу на Японію празь левае акно новай «Гаэты» прафэсара Баная. З гэтага акна павінна быць бачная Фудзіяма, але яна закрытая шчыльнымі хмарамі — нават і не заўважыў, калі была. Едзем у горы, ва ўнівэрсытэцкі пансіанат. Мясцовасьць называецца Хаконэ — там з гары б'юць гарачыя крыніцы. Да самай верхняй крынічкі-гейзера пешкі ідуць турысты, а па канатнай дарозе едуць скрынкі з яйкамі. Яйкі вараць ў прыродна-гарачай вадзе, яны пры гэтым робяцца чорныя, усё адразу раскупляюць турысты. Стаіць страшэнны смурод ад сэравадароду, які выходзіць разам з парай з нетраў гары.

прафэсара Баная

СРЭБНЫ РАЁН, па-японску «Гіндза», — самае дарагое і багатае месца ў Токіё.

У пансіянаце, як і ва ўсіх навакольных дачах і курортах, басейн з гарачай тэрмальнай вадой. А вось народу няма — усё ў Токіё, вучацца. Каля чатырох ночы будзімся ад грому — нібыта побач з нашым духпаўярховым пансіянацікам страляў залпам цэлы артполк. Праўда, другога «залпу» не было, чуваць толькі моцны дождж. Гэты дождж адмыслова намачыў велізарныя дрэвы — сугі — вакол сьвітаісцкага манастыра 757 году. Веліч у прамым сэнсе — сугі павырасталі да дваццаці пяці мэтраў, пры таўшчыні сама меней тры абхваты.

На раніцы мы аглядалі манастыр Дзіндзя: складаецца зь некалькіх храмаў, некалькіх брам, штучных вадаёмаў з вадаспадамі ды залатымі рыбамі і адной велізарнай лесьвіцы. Лесьвіца пачынаецца ад брамы, якая стаіць у вадзе возера. Усходы каменныя і шырокія, крута падымаюцца ў гару да галоўнага храму. На сярэдзіне і ў канцы гэтай дарогі яшчэ дзьве брамы, такія, як і азэрныя, ярка-чырвоныя, пабудаваныя з таўшчэзных сучэльных бярэнаў сугі. Прыгажосць прыроды. Абсалютная прыгажосць прыроды. На зваротным шляху Фудзіямы таксама не відаць з-за хмараў. Нецка на некалькі хвілін хмары сыходзяць, і мы бачым велічную сьвятарную гару.

Хайку гэтага падарожжа:

Паехалі мы
Далёка вандраваці —
Да гары Фудзі.

Перааднаўленьне

Расейка-прафэсарка, якая жыве ў Японіі не адзін ужо год, любіць сьвітаісцкія храмы. Многія зь іх, асабліва тыя, што ў Кіёта і Нары, датуюцца VIII—IX стагодзьдзямі нашай эры — і на іх тэрыторыі ёсьць пабудовы, якія з таго часу не гарэлі! А храму за Нары яна ня любіць. Ён не захоўвае старажытнай забудовы. Ён заснаваны вельмі даўно, але кожныя 33 гады яго разбураюць дашчэнтку, пакідаючы толькі слуп, каб пазней пазнаць месца. Месца зарастае лесам, а храм у гэты час будуецца на другім беразе ракі. Будуецца як мага лепш

спыняюцца падсілкавацца. Я першы раз у жыцці бачу канвэр з сусі побач з сабой, а вуліцу — праз акно.

Сусі — гэта камячок рысу. Сырая рыбка зверху — гэта так, дзе ля смаку. Зьелі на кожнага па шэсьць камячкоў з рознымі рыбамі. Пакінулі гару талерачак і атрымалі дзіўную нейкую сытасьць. Першабытная сытасьць ад сырой рыбы з вараным рысам.

Імгненна засыпаю ў гатэлі і бачу сон — мяне выклікаюць у Наваградка, узяць удзел у спрэчцы. Праблемы набалелыя, я спрачаюся гора, робіцца відавочным, што мой дух мацнейшы, і я перамагаю. Раніцай аказваецца, што наш гатэль знаходзіцца побач з паркам, у якім ручныя алені і будысцкі манастыр з самай старажытнай бронзавай статуяй Буды. Буда сядзіць у найвялікшым у сьвеце драўляным будынку велічынёй зь сяміпаўярховы дом, які не гарэў ад VIII стагодзьдзя нашай эры. Малюся, дзякуючы Буде за сілы, якія далі мне перамагчы ў спрэчцы на Радзіме. Хайку гэтага здарэньня:

Сырая рыба
Аднавіла мне сілы
Дзеля малітвы.

Працяг падарожжа па Нары

У Нары можна наведаць магільні першых імператараў. Яны захаваліся, яны дагледжаныя.

Дзеля перакусам мяне частуюць мясцовай хурмой — яна цьвёрдая, як морква, — і вязуць за горад, у манастыр Харудзі. Там ля галоўнага храму першай будысцкай абіцелі безліч паломнікаў, для якіх прафэсійныя пісцы пэндзлем упісваюць іерогліфы ў спецыяльную «кніжачку паломніка». Прафэсар Банай успамінае, як быў тут на экскурсіі школьнікам, як потым лёг-

НАТАЛЬЯ НІКАЛАЕВА

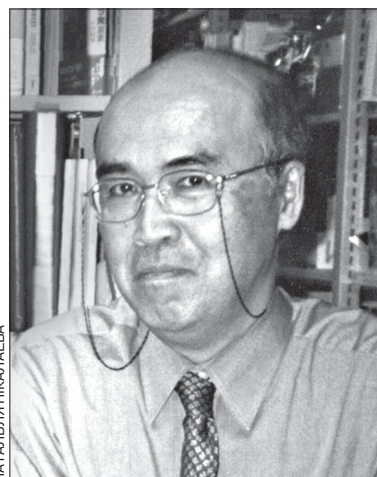
ІЕРОГЛІФ НА ПАМЯЦЬ. Каліграф манастыра Харудзі піша імя Міколы Нікалаева на лісьце наведніка.

ка вучыліся клясычныя вершы, прысьвечаныя гэтай сьвятыні. Нехта з паломнікаў разгайдаў бярвяно-біла і прымусяў загучаць галоўны звон. Хайку гэтага манастыра:

Едучы хурму,
Раптам пачулі званы
Храму Харудзі.

Кіёта

Зь левай тэрасы «Храму чыстай вадь» я бачыў, як імкліва закацілася сонца за горы, што на другім баку Кіёту. З цэнтральнай тэрасы гэтага ж храму бачыў старажытную пагаду паміж дрэў на схіле супрацьлеглай гары. Цяпер я ведаю самае прыгожае месца ў японскім сьвеце. У суботу 6 лістапада 2004 году раніцай мы ішлі басаноў па драўляных насыцілах аднаго з галоўных манастыроў сэкты дзэн. Спыніліся каля невялікага агароджанага двара. На двары разгрэблены жвір, урасьлі ў зямлю камяні. Камянёў пятнаццаць, але зь якога б месца ні глядзеў ты на гэты двор — бачыш толькі чатырнаццаць. Пятнаццаць можна вылічыць арытмэтыкай, спасьцігнуць мэдытацыяй, але ўбачыць — аніяк. У Японіі дзьве галоўныя канфэсіі. Сьвітаісцкія храмы на тэрыторыі будысцкіх манастыроў — звычайная рэч. Побач моляцца,

НАТАЛЬЯ НІКАЛАЕВА

Прафэсар Такуякі Банай.

аленяў сьвятарных даглядаюць, рыбак кормяць, бансам займаюцца. Сынкрэтызм.

Гледзячы на ўсё гэта, я пачынаю хацець убачыць супрацоўніцтва галоўных канфэсій Беларусі — праваслаўных, каталікоў, юдэяў, мусульман і атэістаў. Хай бы яны сталі гранямі нашага супольнага дыямэнту — Беларусі. Гатовы дзе ля гэтага ня толькі падстрыгаць дрэвы, карміць рыбак, гадаваць аленяў, зграбаць жвір каля ўрослых у зямлю камянёў... але і рабіць сваю звычайную работу. Адчуваю, што гэты новы досвед нейкім чынам зьменіць мой лёс, а хайку нагадае:

Першы дзень тыдня
Пачынаю паходам
У сад камянёў.

Іншы сьвет ці іншы погляд на той самы сьвет?

Я не паспеў атрымаць візы і не паехаў у Люблін на кнігазнаўчую канфэрэнцыю. Значыць, ня змог заехаць у Беларусь. Расказаць сваім пра суп зь мідый, сусі і тушанае карэньне лопуху. Пакаптваецца свайго хлеба і бульбяных аладак, засмажаную на сале яечню і црэпліны.

Затое трапіў на юбілейную — 290 год — канфэрэнцыю бібліятэкі Расейскай акадэміі навук. З трыбуны, між іншым, гаварылі пра «кірылічныя палонікі» і «польскую» бібліятэку Радзівілаў. Маю Радзіму — Вялікае Княства Літоўскае — ніхто не ўспамінаў. Хай на іх. Я сам гэта зраблю. Часткова ўжо зрабіў, але мая кніга, на жаль, не выходзіць з друку ўжо пяць гадоў. Застаецца вера і спадзяваньне (глядзі хайку №6).

Наступнае хайку падагульняе ўсё, што я перажыў:

Майго маршруту
Паламана крывая —
Роспачы няма.

ЯПОНСКАЯ ПРЫГАЖОСЬЦЬ. Традыцыйны сад у Кіёта.

Пастухі забаранілі статак: рэйтынг нячэсных карцінаў

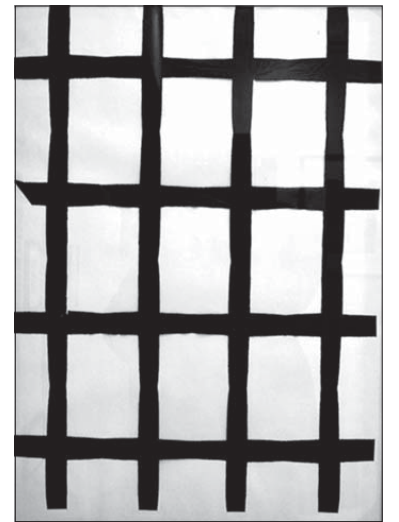
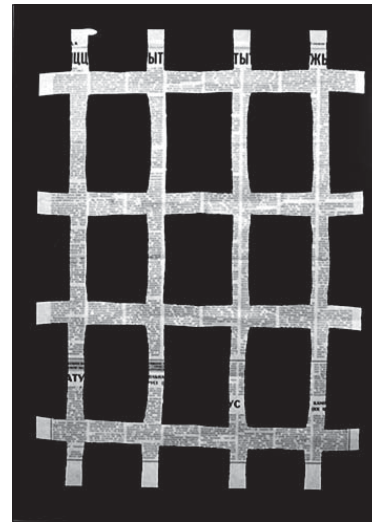
У Віцебску зачыненая выстава ўдзельнікаў Быкаўскага пленэру. Адміністрацыя з палітычных меркаванняў прыбрала партрэт пісьменьніка, намалёваны Алесем Пушкіным. На знак салідарнасці з Пушкіным астатнія 26 мастакоў знялі свае карціны. Якія шчэ карціны забараняліся за 10 лукашэнкаўскіх гадоў? Падсумоўвае Аркадзь Шанскі.

Алесь Пушкін. Фрэска «Страшны суд», царква ў Бабры

У Пушкіна забаранялі пэрформансы, карціны. Але самая вядомая з забароненых — фрэска «Страшны суд» у царкве ягонага роднага мястэчка Бобр. Пасьля некалькігадовага змаганьня 8 сакавіка 2004 г. выяву «чалавека, падобнага да беларускага прэзідэнта», на фрэсцы ўрэшце замалявалі. Што не перакшодзіць некалі яе рэстаўраваць.

Зняты з апошняй выставы ў Віцебску партрэт Васіля Быкава — новы артэфакт у вялікім зборы пушкінскіх забаронаў. Перад гэтым былі арыштаваныя ў 2002 г. партрэты Ўсевалада Родзкі і Міхася Вітушкі.

Сам Пушкін лічыць, што сёньня ўладная цензура стала больш пільнавацца мастацкага падтэксту. Раней дастаткова было адкрытага пратэсту — карыкатуры на цяперашнія сымбалі ці на прэзідэнта, выявы «калябарантаў». У партрэце ж Быкава, кажа мас-

ВЫЦІНАНКІ Тацяны Маркавец — эвалюцыя свабоды слова.

так, улады спалохаліся алегарычнага вобразу «калхознага фашызму», выяўленага праз статак на заднім пляне. Амонаўцы дубцамі заганяюць кароваў на ферму, на якой вісіць чырвона-зялёны сьцяг, а зь ім змагаюцца бел-чырвона-белыя анёльчыкі.

Алесь Марачкін. Сьляза Міндоўга

Найбольш шчымліва й пяшчотна ставяцца ўлады да ўвасабленьня сябе. Алесю Марачкіну забаранілі прэзэнтаваць на афіцыйных выставах пяць карцін: «Нашы лялькі» (намалёвана разам з Алегам Карповічам), «Звычайны нацюрморт», «Сьцяна», а ў 2004-м адразу дзьве — «Сьляза Міндоўга» і «Галасуй, галасіць будзеш потым».

Батлейка «Нашых лялек» карыкатурна паказвала кіроўную эліту Беларусі.

Вусатыя рысы праглядаюцца ў кучы гародніны, зваленай блізу

Крамлёўскае сьцяны («Звычайны нацюрморт»).

У «Сьлязе Міндоўга» — разгул вобразаў: расейскі рубель, расейскі трыкалёр, Лукашэнкава маска на адным з пэрсанажаў...

Для Марачкіна прэзідэнцкі вобраз стаў крыніцай натхненьня і... турбот: мастак стараецца, а ўсе ягонныя творы з прэзідэнцкімі матывамі трапляюць пад забарону.

«Мы з Талбузіным рабілі інсталяцыю пад назвай «Я жа вас па-харошаму прадупраждал»: лесьвіца, аформленая, як вышка ў зоне. Дык гэтую лесьвіцу ня проста выкінулі з Палацу мастацтваў, а нават расьпілалі на часткі», — апавядае мастак.

Тацяна Маркавец. Вокны друку

У творы Тацяны Маркавец не было ні прэзідэнта, ні сымболікі. Ейная выцінанка-трыпціх называлася: чорныя краты на белым тле, газэтныя краты на чорным, чорныя краты на газэце. «Перад тым выйшаў нейкі ўказ пра цензуру ў друку. І за некалькі гадзін да адкрыцьця выставы прыйшлі цензары, сказалі: здымайце. Работнікі Палацу мастацтваў адмовіліся здымаць бяз згоды аўтараў. Тады творы проста перавярнулі перадам да сьцяны, каб ніхто ня бачыў. Але ўсе наведнікі паварочвалі да сябе карціны й зазіралі на той бок», — згадвае мастачка. Пазьней выцінанку разам з іншымі карцінамі ўсё ж знялі з выставы, але на пустыя месцы работнікі Палацу павесілі копіі загаду, паводле якога былі рэпрэсаваныя карціны.

Уладзімер Крукоўскі. Што ж мы за людзі?

«Незалежніцкія» матывы былі папулярнай падставай для рэпрэсіяў у другой палове 1990-х. Падчас адной з «пагоньскіх» выставаў была знятая інсталяцыя Пушкіна з вайсковым «ботам

ВОБРАЗ ЭПОХІ імпічмэнту і шматтысячных мітынгаў.

акупанта». Летась з выставы суполкі «Пагоні» ў Экалягічным цэнтры ў Менску быў зняты плякат У. Крукоўскага «Што ж мы за людзі?» з выявай расколатага гербу «Пагоні» на ім.

Ідэялягічныя тармазы ў чыноўнікаў спрацоўваюць ня толькі на няправільную сымболіку, але і на няправільны ўжытак правільнае. Так, У. Крукоўскаму не дазволілі выставіць плякат «Беларуская мадэль»: пустая каструля, побач з якой валяецца накрывка, зробленая з цяперашняга гербу.

Марачкін кажа, што ўлада сама правакуе зьяўленьне крытычных твораў: «За савецкім часам хоць неяк ускосна можна было крытыкаваць. А сёньня гумар, сатыра цалкам вынішчаныя. Пажартаваў на КВК — прэч з інстытуту. Што ж за чалавек, калі ён ня ўмее зь сябе пасьмяяцца».

Беларускім мастакам няма патрэбы экспанаваньня ўнітаз альбо дамалёўваць вусы Джакандзе. Бясплатным праматарам для іх сталі «мастацтвазнаўцы ў цывільным». Самы гучны посьпех у публіцы чакае карціны, што зазналі рэпрэсіі.

ПЕКЛА ў Баброўскай царквы насяляюць распусьніцы і праваслаўныя атэісты.

«СЬЛЯЗА МІНДОЎГА» — адрозны ад афіцыйнага погляд на беларуска-расейскую інтэграцыю.

Блуканьне па насалодах

Лірыка пра п'янства, каханьне і сьмерць

АДАМ ГЛЁБУС

Парадак

Ёсьць рэчы: патрэбныя
і непатрэбныя,
Чужыя, свае, залатыя і срэбныя...
Навесці парадак — такая задача:
Пачысьціць, прыбраць
і зрабіць справаздачу.
Наводзіш парадак,
выкідваеш сьмецьце;
Свабодна і вольна жывецца
на сьвеце.

Тры Сярожа

Выйшаў з туману хлопец Сярожа.
Выняў з кішэні востры свой ножык.
Выйшаў насустрач Сярожу Сярожа,
Выняў насустрач ножыку ножык.

Кожны Сярожа меў востры ножык,
Кожны падумаў — Бог дапаможа!
Ножык аб ножык білі Сярожа.
Мачылі-гасілі кожнага кожны.

Рэзаў Сярожа Сярожу бязбожна.
Рэзаў прыгожа Сярожа Сярожу.
На скрыжаваньні, на раздарожжы
Пазаразліся нашы Сярожа.

На скрыжаваньне, на раздарожжа
Выйшаў з туману трэці Сярожа,
Выцягнуў з трупаў нажы асьцярожна
І працягнуў сваё падарожжа.

Свабодны

Сапраўдны мужчына
П'е за Айчыну,
П'е без нагоды,
Бо ён — свабодны.

Вяртаньне

Бяжыш, каб не любіць, ня браць,
ня верыць.
Ляціш, каб не баяцца, не прасіць.
Навокал сьвет турэмны, мёртвы,
шэры.
Вяртаешся, бо трэба жыць,
каб жыць.

Полацак

Піў я гарэлку ў полацкіх кватэрах,
На рок-канцэрце вершы прачытаў,
Гуляў у краявідах сьнежна-шэрых
І ў ложку паэтэсы начаваў.

Позьні час

Як жа ня хочацца сыходзіць
У безнадзейна позьні час...
Няўжо каханьне не для нас?
Як жа ня хочацца сыходзіць...
Вы на мяне, а я на Вас
Глядзім, глядзім, вачэй ня зводзім...
Як жа ня хочацца сыходзіць
У безнадзейна позьні час...

АЛЕНА АДАМЧЫК

АДАМ ГЛЁБУС
(сапр. Уладзімер
Адамчык) нар.
1958 у
Койданаве. Сын
празаіка
Вячаслава
Адамчыка. Паэт,
празаік, мастак,
выдавец. Сярод
ягоных апошніх
кніг — зборнік
выбранага
«Тэксты» (2000),
сямейны раман
«Дом» (2004).

Паэты

Паэты п'юць бязь меры,
без выходных.
Па-чорнаму, заўжды, як мае быць.
З бутэлек модных
і простанародных
Пілі і п'юць, як нашы могуць піць.
Паэты п'юць, і гэта нам ня дзіва.
Паэты моцна п'юць, і п'юць даўно.
Цячэ гарэлка. Плэхаецца піва.
Ліецца бел-чырвона-белае віно.
Паэты п'юць да поўнага
зняменьня,
Сыходзяць у глухую чарнату,
Правальваюцца ў д'яблаву
пустэльнію,
Каб засьпяваць і зьнішчыць
пустату.

Вясна

Вясна. Празрыстае паветра.
Звон птушак. Сьпевы капяжоў.
Ледзь чутны, пацяплелы ветрык
Гуляе. Сакавік прыйшоў.
Дзень падужэў, а ноч аслабла.
Цякуць, ліюцца ручаі...
Бог мой, тады якога д'ябла
Нам не жывецца на зямлі?!
Вясна зруйнае, нарадзіўшы.
Краса імгненьняў праміне.
Вясна абновіцца, забіўшы
Цябе, яго, яе, мяне,
Усіх.

Запавет

Пахавайце нас «валетам»
Над ракою, пад вярбою,
Самай цёплаю парою,
Спраўце нам хаўтуры. Летам,

Згодна з гэтым заповітам,
Пад Сьвятою... пад гарою
Пахавайце нас «валетам».
Над ракою, пад вярбою,
Між агнямі і паветрам,
Між зямлёю і вадою,
Добра, як сама з сабою,
Муза будзе спаць з паэтам.
Пахавайце нас «валетам».

Валодзі

Так павялося ў нашым народзе:
Калі ты ня Слава, тады ты —
Валодзя.
З прыродай, радзімай і Богам у
згодзе
Жылі і жывуць беларусы Валодзі.
Мінаюць стагодзьдзі
і тысячагодзьдзі,
На нашай зямлі застаюцца Валодзі.

Наступніку

З магчымасьцяў — гнісьці або
гарэць —
Ты, безумоўна, абярэш другую.
Хай не сябе, дык іншага ўратуеш
І недарэмна будзеш палымнец.

Змаганьне зь цемраю — такі твой
будзе шлях
Самаахвярны і самазнішчальны.
Твой час зямны зьдаецца
фатальна,
Таму адкінеш прэч жывельны
страх.

Ты пойдзеш біць маланкай залатой
Тых, хто гніе ў засьмечаным
балоце.
Тых, хто скавыча ў гнойнай бруднай
слоце,
Ты пераможаш, мілы вучань мой.

Пытаньні

Скрыня з дыханьнем Хрыста,
Дзе яна, наша рэліквія,
Наша рэлігія, сьветлая прастата?
Стаю прад сьвятымі лікамі...

Дзе любоў да Хрыста? Спачуваньне?
Нічога ня бачу, нікога ня слухаю,
На пытаньні грувашчу пытаньні.
Шкло на абразях заседжана мухамі.

Блуканьні па насалодах

Уночы гуляю, блукаю па Вільні
У добрым настроі, апрануты стыльна.
Рэклямныя паньны мяне спакушаюць,
Вясёлыя целы настрой уздымаюць.
Каханка-бялянка на тонкіх абцасах
Прыязнай усмешкай цугляе Пэгаса.
Пэгас, зацугляны
распусьніцай сьмелай,
Заносіць мяне на духмянае цела.
Мы скачам натхнёна
да самай вяршыні
І падаем разам на сіняй прасьціне.
Разьлік за інтым дужа цешыць
бялянку.
Блукаю па Вільні, да самага ранку.

Мужыкі і бабы

Мужыкі падоўгу не жывуць.
Іх жыцьцё, прапахлае гарэлкай,
Жорстка падкарочана вайной.
Мужыкі вядуць заўсёды бой
Між сабою і з самім сабой.
Доўгае жыцьцё належыць бабам —
Як ні паварочвай, будзе так.
Бабы нараджаюць і гадуць,
Любяць, лашчаць, песьцяць
і шкадуць,
І хаваюць родных мужыкоў.

Жаданьні

«Можна?» — «Можна!» —
«Асьцярожна?» —
«Асьцярожна,
можна, можна...
Божа, Божа, дай нам розум
нарадзіць дзіця прыгожым...»

Залатая

Мая жанчына маладая,
Бялюткая і залатая.
Цокае абцасамі
Мая жанчына маладая.
Што захацела — тое мае
У жыцьці плястмасавым
Мая жанчына маладая,
Бялюткая і залатая.

Дэбаты

Аты-баты, йшлі дэбаты —
Тралі-валі пра вайну.
Нехта ціха, хтосьці матам
Абмяркоўвалі салдатаў,
Тэарыстаў і штрафбаты,
Несьлі поўную муйню.

Выйшаў хлопец з аўтаматам
І паклаў канец
Дэбатам.

Суцяшэньне

Калі сады любові адцвітуць,
Калі да кроплі вып'еца ўся слодыч
І ты памрэш, працнучца не забудзь
І пабудзі таго, хто будзе побач.

Падарылі надзею

Беларуская мужчынская зборная прайшла першы этап кваліфікацыі да гандбольнага чэмпіянатаў Эўропы-2006. Ці адродзіцца легендарны беларускі спорт? Ці стане ручны мяч нацыянальным відам спорту, як у Літве баскетбол? Артыкул **Алега Раяўца**.

У шасці гульнях беларусы заваявалі сем пунктаў — тры перамогі, адна нічыя, дзве паразы. Заняўшы другое месца ў падгрупе, наперад яны прапусьцілі зборную Вугоршчыны. У суботу 22 студзеня ў сваім апошнім матчы гадаванцы Спартак Мірановіча ў Менскім палацы лёгкай атлетыкі перайгралі зборную Кіпру зь лікам 36:26, трыма днямі раней кіпрыёты ў Нікасіі былі абыграны зь лікам 42:21.

А яшчэ на пачатку студзеня, да старту кваліфікацыйнага раўнду, шанцы беларусаў на поспех разглядаліся як невялікія. Зборная Кіпру — адвечныя аўтсайдэры — пад увагу ня браліся. Першае месца загадзя аздавалася паўфіналістам Алімпіяды-2004 — вугорцам.

Постсацыялістычная Вугоршчына, сувымерная з намі пачынаючы з насельніцтва, у адрозьненне ад Беларусі здолела захаваць і моцную зборную, і някепскія клубны гандбол.

У зборнай Беларусі надвор'е робяць легіянеры, а клубны гандбол слабаваты. У Лізе чэмпіёнаў БГК імя Мяшкова ў сваёй падгрупе справядліва заняў апошняе месца. У іншых эўракубках большасьць беларускіх клубаў павыляталі на першым этапе.

На другое месца ў нашай падгрупе ставілі італьянцаў. Да таго ж задалася мінулая кваліфікацыя да чэмпіянату сьвету — калі ў родных сыценах беларусы пера-

Матч трэцяга туру са зборнай Італіі стаў для беларусаў вырашальным. На здымку: адзін з лідэраў зборнай Іван Броўка адчайна змагаецца за мяч з італьянскім візаві.

маглі, але ў гасьцях саступілі патрэбную розьніцу ў ліку. І тады, і цяпер зборная Італіі разглядалася ў якасьці галоўнага суперніка беларусаў.

Але ў менскім матчы, што прайшоў у Палацы лёгкай атлетыкі 12 студзеня, беларусы пераканана ў перамагі «скадру адзур» — 35:24. Вырашальны ўнёсак у перамогу зрабілі акурат легіянеры — Іван Броўка ды Сяргей Гарбок з запароскага ЗТР, якія закінулі па дзесяці і сем мячоў адпаведна. Цяпер заставаўся не прайграць з розьніцай у 11 мячоў у матчы ў адказ. Бел-

арусы ў Сан-Віта-дэ-Тольямента вытрымалі — 20:20.

Цяпер айчынную зборную ў чэрвені чакае стыкавы матч, дзе і вызначыцца канчаткова, здолеець ці ня здолеець беларусы трапіць на кантынэнтальнае першынство. Шэсьць камандаў вызначыліся загадзя — Швайцарыя (гаспадар першынства), Нямеччына, Данія, Славенія, Харватыя, Расея. А вось за астатнія дзесяць пуцёвак пазмагаюцца ў матчах плэй-оф 20 камандаў. Цяпер заставаўся маліцца, каб нам ня трапіліся зборныя Францыі, Гішпаніі, Нарвэгіі ці Ісьляндыі, аб'ектыўна

мацнейшыя за беларусаў.

Непажадана таксама атрымаць суперніка ў асобе зборнай Сэрбіі: ёсьць немалы досвед — і ў гандболе, і ў футболе, — як судзьдзі ня раз спраўлялі хаўтуры па беларускіх камандах на Балканах. Супраць астатніх рэальна выста-яць.

Даўно мы не выходзілі ў фінальную стадыю якіх-кольвечы чэмпіянатаў Эўропы і сьвету — цэлых дзесяць гадоў.

А было ж калісь... Менскае СКА — шасціразовы чэмпіён СССР і лідэр кантынэнту. Памятаю, як я дзіцем адмовіўся ад па-

ездкі на піянерскі зьлёт на Нарач, каб не прапусьціць трансляцыі матчу СКА з бухарэсцкай «Сьцяў-ай». Як я вёў сьшыткі з запісамі, колькі забіў Каршакевіч, колькі — Тучкін... Гэта былі куміры!

Ёсьць варыянт разьвіцьця гандболу, таньнейшага за футбол, тым больш за хакей, як нацыянальнага каманднага віду спорту. Такого спорту патрабуе камандны дух нацыі. Футболу і хакею Беларусі не пацягнула. А ў гандбол можна гуляць і ўзімку, і ўлетку, і не патрэбна дарагая амуніцыя. А пляцоўка знойдзецца ў кожнай школе.

СЬЦІСЛА

Залаты гол Амелянчука

Футбольны клуб «Лякаматэў» (Масква) заваяваў XIII Кубак чэмпіёнаў Садружнасьці. У фінальным паядынку чэмпіёны Расеі перамаглі бакінскі «Нэфтчы» — 2:1. Пераможную кропку на 71-й хвіліне паставіў беларус Сяргей Амелянчук, які некалькі тыдняў таму перабраўся ў маскоўскі клуб з кіеўскага «Арсэналу».

Брыльянтавая гульня Глеба

Мінулы тур нацыянальных футбольных топ-чэмпіянатаў быў пасьпяховай для беларускіх легіянераў. Форвард

«Сампдоры» Віталь Кутузаў забіў ужо на першай хвіліне гол у вароты рымскага «Ляцыя» — генуэзцы выйгралі зь лікам 2:1. «Штутгарт» перамог у гасьцях «Майнц» — 3:2. Аляксандар Глеб ня толькі забіў мяч, але і паспрыяў яшчэ двум галам. Нямечкія журналісты матчу назвалі гульні беларуса брыльянтавай — напрыклад, на рахунку Аляксандра 79 кантактаў зь мячом, ці болей, чым у лобого іншага ўдзельніка сустрэчы.

Перамагі легіянераў

22 студзеня ў сталічным Палацы спорту прайшоў «Матч усіх зорак» Адкрытага чэмпіянату

Беларусі па хакеі. Хакеісты — беларусы паводле папшарту — гулялі супраць легіянераў, што выступаюць за беларускія клубы. Беларусы перамаглі зь лікам 3:2. Шайбы на рахунку Сяргея Задзялёнава («Юнацтва» Менск) ды двух Зьмітроў зь менскага «Кераміну» — Мялешкі і Панкова.

Кацяга — віцэ-чэмпіёнка сьвету

Канькабежка Анжаліка Кацяга заваявала срэбны мэдал на чэмпіянаце сьвету па спрынтэрскім шматбор'і, што прайшоў у амэрыканскім Солт-Лэйк-Сьты (ЗША). Першае месца ў амэрыканкі Джэніфер Радрыгес, трэцяе

заваявала Сабіна Фэлькер (Нямеччына). Беларуска заваявала таксама дзве срэбраныя «малыя» ўзнагароды — на дыстанцыі 500 і 1000 мэтраў.

Трава кепская

Кіраўніцтва мадрыдзкага «Рэалу» прыняло рапэньне памяншэньне пакрыцьця газону на стадыёне «Сант'ягу Бэрнабэў». Новую адмысловую траву заавілі на адной зь нідэрляндзкіх фэрмаў. 5 лютага ў матчы супраць «Эспаньёлу» мадрыдцы будуць ужо бегаць-лётаць па новым газоне. Гульцы «Рэалу» часьцяком наракалі на кепскую траву на «Бэрнабэў», зазначаючы, што лепей

гулялі б пры лепшым пакрыцьці. Адставаньне мадрыдцаў ад «Барсэлёны», якая ідзе на першым месцы ў гішпанскім футбольным чэмпіянаце, складае сем пунктаў. Пры нармальнай траве, відаць, былі б у лідэрах.

Горад Моцарта прэтэндуе на Алімпіяду

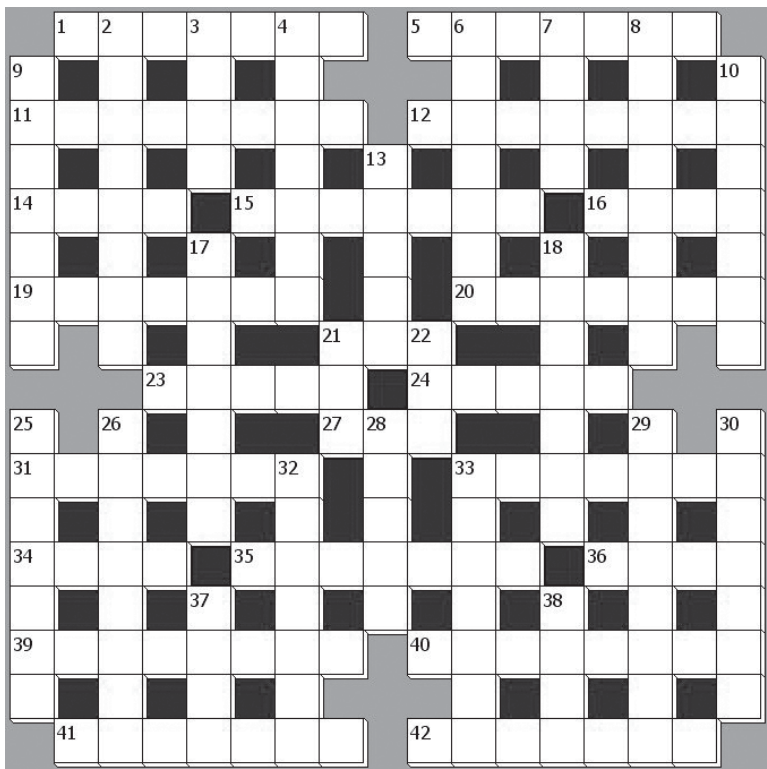
Аўстрыйскі Зальцбург будзе змагацца за права прыняць зімовую Алімпіяду-2014. Горад ужо выстаўляў кандыдатуру на права правядзеньня Алімпіяды-2010, але саступіў канадзкаму Ванкувэру. Разам з аўстрыйцамі

змагацца за права правядзеньня Гульні-2014 будуць паўднёвакарэйскі П'енганч, швэдзкія Эстэрсунд і Орэ, а таксама Сафія і Мюнхен. Тэрмін прыёму заявак завяршаецца 28 ліпеня, таму ў беларусаў ёсьць яшчэ шанец заявіць Лагойск.

Лукашэнка перабіраецца ў Берасьце

Былы паўабаронца футбольнага клубу «Гомель» Фэдар Лукашэнка будзе гуляць за берасьцейскае «Дынама». Гомель ён пакінуў яшчэ ў пачатку лістапада, але кантракт падпісаў толькі на гэтым тыдні.

КРЫЖАВАНКА

Па гарызанталі:

1. Вынаходніцтва няшвэдзкага Карлсана. 5. С'вяціўся ў хаце настаўніка Рагойшы з Ракава. 11. Дастане ўсіх. 12. Вельмі ўмеркаваны лад жыцця. 14. 3-за, дзеля, пераз, скрозь. 15. Зброя, якую крыжакі канфіскавалі ў сарацінаў. 16. Тэрмін старажытнагрэцкай філязофіі. 19. Пачнецца з тваім голасам, калі будзеш многа паліць. 20. Фармацэўт. 21. Любімае дрэва Фрэды Кругера. 23. Грузавое судна. 24. Месца ахвярапрынашэння. 27. Мужчынскі, жаночы ды ніякі. 31. Пратэцыя. 33. Самалёт малой магутнасці. 34. Ён што бачыць, тое п'е. 35. Да яе зручна прыкаваць кайданкі. 36. Пажадана есці лыжкамі. 39. Водзіца ў Місысіпі. 40. Карэнны жыхар гораду Ветка. 41. Захворванне скуры. 42. Разам з «валочнай памемрай» прыдумаў Жыгімонт Аўгуст.

рай» прыдумаў Жыгімонт Аўгуст.

Па вертыкалі:

2. У яе час-пораз трапляеш. 3. Агляд. 4. Сядзіць за касай. 6. Носбіт інфармацыі. 7. Малая цёплая коўдра. 8. Адчуванне прыгожага. 9. ЛАХі... 10. Выдатны кампазітар. 13. Яна, як Здыхлік Незьміручы, ніколі не памрэ. 17. Спецыяліст па зьбяганьні ад усіх. 18. Любімая аэрута-алькалід у Агаты Крысьці. 21. Кіпень. 22. Адваротная частка. 25. Барадаты чалавек. 26. На галаве ў занадта разумных. 28. І частка арганізму, і пэрыядык. 29. Уздэльнік нападу. 30. Рэўматызм багатыра. 32. Травяністая расьліна з ярка афарбаваным лісьцем, аksamітнік. 33. На яго партызаны вешалі фашыстаў. 37. Парода папугаяў. 38. Што яднае Латышава і Чапаева.

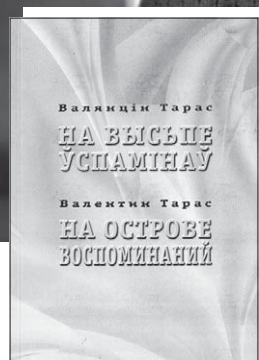
Адказы

Адказы: 1. Карэка; 2. Сылва; 3. Рава; 4. Касіра; 5. Дыскета; 6. Плед; 7. П'е; 8. Этэтыка; 9. Палапа; 10. Маэстра; 11. Мафія; 12. Калабок; 13. Атрапіні; 14. Атрапіні; 15. Вар; 16. Зад; 17. Ба; 18. Атрапіні; 19. Атрапіні; 20. Атрапіні; 21. Атрапіні; 22. Атрапіні; 23. Атрапіні; 24. Атрапіні; 25. Атрапіні; 26. Атрапіні; 27. Атрапіні; 28. Атрапіні; 29. Атрапіні; 30. Атрапіні; 31. Атрапіні; 32. Атрапіні; 33. Атрапіні; 34. Атрапіні; 35. Атрапіні; 36. Атрапіні; 37. Атрапіні; 38. Атрапіні; 39. Атрапіні; 40. Атрапіні; 41. Атрапіні; 42. Атрапіні.

Валянцін Тарас

На высьпе ўспамінаў

кніга мэмуараў

Пытайцеся ў «Акадэмкнізе» (пр. Скарыны, 72)

КАІСА

Што чыталі шахматысты Беларусі летась

Калісьці шахматная літаратура была дэфіцытам нароўні з дэтэктывамі. У наш час маладога чалавека цяжка ўявіць сабе з кніжкай альбо з часопісам, поўнымі чорна-белых дыяграм. Амбітныя разрадатнікі навучаюцца розным тонкасьціям на практыцы, турбуюць трэнэраў, урэшце, знаходзяць інтэлектуальную спажыву ў сепіве. Кніжка і часопісаў на шахматную тэму выдаецца жменька: пра-

дукцыя завозіцца, галоўным чынам, з Расеі.

У Менску не адзін год распаўсюджвае шахматную літаратуру Леанід Шацько, які мае асыстэнтаў і ў рэгіёнах.

Рэйтынг леташніх продажаў, складзены паводле ягоных зьвестак, сведчыць аб тым, што беларускія шахматысты захавалі цікавасьць да «раскручаных імёнаў». Дыхтоўна выдадзены шматтомнік

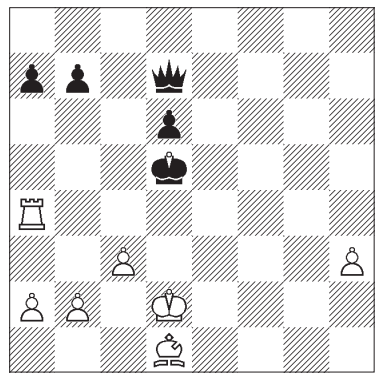
Гары Каспарова «Мае вялікія папярэднікі» — ня так падручнік шахмат, як асабісты погляд на гісторыю гульні.

Аднак найвышэйшым застаецца попыт на навучальную літаратуру. У 11-й сталічнай спартшколе навучаюцца шахматам каля тысячы вучняў, а кожнаму з будучых чэмпіёнаў трэба хоць раз ды зазірнуць у кніжку.

ВР

Як бы вы згулялі?

Пазыцыя з кнігі Р.Капабланкі «Падручнік шахматнай гульні» (Менск, 1997). Белыя пачынаюць і выйграюць.

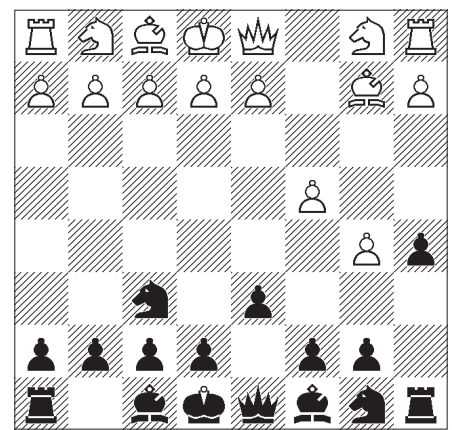

Адказы: 1. Та5+Кр4 (1...Т55+Сс2+14.Сф5 з выйграўным дэбютным.

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

3 29 студзеня па 6 лотага ў менскай СДзЮШАР-11 (вул. Ракаўская, 24) пройдзе адкрытае першыństwo сталіцы па шахматах (U-20). Паводле палажэння аб турніры, пазамагацца з майстрамі ў дзевяці турах можа любы шахматыст незалежна ад узросту, абы сплаціць унёсак. Тэл./факс (017) 203-48-42.

ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

3. Лыбін — чытачы «НН». Ход чорных.

Роўная колькасць галасоў была аддадзена чытачамі за 3...d6 і 3...d5, астатнія галасы падзяліліся паміж 3...g6 (ход з даведніка), 3...e6 і 3...b6. Мы кінулі манэтку і выбралі 3...d7-d6, на што сп. Лыбін адказаў 4. с2-с4. Партыя аддаляецца ад тэарэтычных узораў, але абрысы дэбюту Сакольскага пакуль захаваныя.

Чакаем Ваших варыянтаў да панядзелка, 19:00 (np@promedia.by з пазнакай «Каіса»). Можна даслаць ход праз сайт bychess.narod.ru або як SMS-паведамленьне на нумар 754-04-53.

Ступак блішчыць у бліцы

Традыцыйны бліцтурнір, што кагаче прайшоў у Палацы шахмат і шапак, скончыўся сэнасацый. 14-гадовы кандыдат у майстры Кірыла Ступак набраў 10 балаў з 10, абыграўшы такіх майстроў, як Мікіта Маёраў, Юры Ціханаў, Мікола Аляўдзін... Нават славеты бліцор Уладзімер Куцанкоў ня даў падлетку рады.

Запомнім гэтае імя.

